

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 10
2024

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 10

Рівне, 2024

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 10. Рівне : РДГУ, 2024. 110 с.

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, в.о.ректора, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Виконавчий редактор:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії:

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, професор кафедри загальної психології, психодіагностики та психотерапії, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна - здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія»..

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол №12 від 5 грудня 2024 р.)*

8. Остапенко Т. Г. Бебі-економіка як чинник підвищення ефективності використання людського потенціалу в умовах глобалізації. *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*. 2015. № 3. С. 66–73.

УДК 159.938.363.6

ОСОБЛИВОСТІ СИМПТОМІВ ПТСР ТА СПЕЦИФІКА ЙОГО ДІАГНОСТИКИ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Пантелеймонова Наталія, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ

Широких Анастасія, доктор філософії за спеціальністю «Психологія», доцент

Постановка проблеми. Проблема посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у військовослужбовців сьогодні є особливо актуальною через високий рівень стресу, з яким вони стикаються під час бойових дій та виконання обов'язків. Особливості військової травми, такі, як : небезпечні для життя поранення, втрата товаришів, участь у насильницькому конфлікті та інтенсивний психологічний стрес, можуть призвести до виникнення симптомів ПТСР, які є унікальними для військовослужбовців і суттєво відрізняються від аналогічних розладів у цивільних осіб. Ці симптоми включають в себе стійкі нав'язливі спогади про подію, підвищену пильність, проблеми з самоконтролем, агресивну поведінку, труднощі з адаптацією до цивільного життя і схильність до ізоляції. Ця проблема ускладнюється тим, що симптоми ПТСР у військових часто залишаються невиявленими через особливості військової культури, яка сприяє емоційному придушенню. Це зумовлює необхідність розробки цілеспрямованого підходу до діагностики, профілактики та реабілітації військовослужбовців з симптомами ПТСР з урахуванням особливостей військової травми та її впливу на поведінкові прояви.

Мета дослідження. Дослідити теоретичні засади проявів посттравматичного стресового розладу та його специфіки; експериментально визначити рівень його прояву у військовослужбовців.

Кількість військовослужбовців, які мають проблеми з психічним здоров'ям або знаходяться під загрозою розвитку таких проблем, є закритою інформацією для широкого загалу в більшості країн, особливо коли війна триває. Водночас, відповідно до даних ВООЗ, оприлюднених у 2023 році, кожна восьма людина у світі, що складає 12,5 % населення, страждає від психічного розладу. Тому надання якісної психологічної допомоги військовослужбовцям є надзвичайно важливим завданням.

Науковці з різних країн, як українські (В. Василевський, Т. Дмитрієва, А. Довгополук, Е. Єпачинцева, Г. Растовцев та ін.), так і закордонні (М. Горовіц, К. Калмикова, А. Кардінер, В. Конторович, Н. Ласко, С. Литвинцев, А. Меркер, Дж. Мітчел, М. Падун, В. Петрухін, В. Ромек, Г. Сельє, Є. Снедков, Н. Тарабріна, Г. Фастовцев, З. Фрейд, Р. Яноф-Бурман та ін.), досліджували проблеми виникнення гострого стресового розладу та посттравматичного стресового розладу. Їхня робота була присвячена вивченню механізмів виникнення стресу і ПТСР, а також розгляду психологічних аспектів діагностики та корекції цих станів. Основна увага в дослідженнях приділялася розумінню психологічних наслідків травматичних ситуацій.

Перше наукове уявлення про природу і сутність поняття «психотравма» можна знайти у публікаціях З. Фрейда. Розглядаючи в своїх дослідженнях роботу Д. Брейера з однією зі своїх істеричних пацієнток, Фрейд відзначив, що «майже всі симптоми її істерії виявлялися наслідком так званих психічних травм»[11, с. 89]. Т. Титаренко у словнику-довіднику визначає цей феномен наступним чином: «Психологічна травма (психотравма, від грец. Psyche – душа, trauma – пошкодження, потрясіння) – це залишкові наслідки афективних переживань особистості, викликані зовнішніми подразниками, які спричиняють психічний дискомфорт і мають патогенний вплив на особистість.

У метафоричному сенсі психотравма означає будь-яке потрясіння психіки, яке справляє значний вплив на функціонування особистості та її подальший розвиток» [9, с. 102]. О.Л. Туриніна розглядає психічну травму як «травматичний стрес» — подію, що сприймається людиною як загроза її існуванню, порушує нормальну життєдіяльність і стає травмуючим потрясінням або переживанням особливого характеру [10, с. 41]. Представник психоаналізу Д. Калшед у своїй праці «Внутрішній світ травми» зазначає, що термін «психотравма» використовується для опису будь-якого переживання, яке викликає величезні душевні страждання [5, с. 5]. Н.Є. Гоцуляк визначає психологічну травму у найзагальніших термінах як реакцію особистості на стресові життєві події. До таких подій відносяться війни, терористичні акти, стихійні лиха, нещасні випадки та аварії, фізичне, емоційне і сексуальне насильство, серйозні захворювання і медичні операції, ситуації втрати, горя, міжособистісні конфлікти тощо [3, с.384]. Таким чином, Н.Є. Гоцуляк узагальнює всі складні життєві ситуації, включаючи екстремальні моменти, і, як представник екзистенційної психології, надає аналогічне визначення як психологічній, так і психічній травмі, що є типовим для більшості науковців [3, с.385].

Вперше психологічні зміни у людей, які пережили екстремальні ситуації, описав американський лікар Джейкоб Мендес Да Коста. У період з 1861 по 1865 рік він виявив і описав симптом прискореного серцебиття у учасників бойових дій. Пізніше цей симптом отримав назву «серце солдата» або «серце Да Кости» (Da Costa's heart) [4]. У 1941 році А. Кардінер описав це явище як «хронічний військовий невроз» і вказав на те, що військовий невроз має як фізіологічні, так і психологічні аспекти. У 1980 році М. Горовиць запропонував відокремити цей стан як окремий синдром, назвавши його «посттравматичним стресовим розладом» (ПТСР).

Отже стрес є ключовим психологічним предиктором психотравми. Вплив стресора призводить до порушення психічного стану, таких як гострий стресовий розлад та посттравматичний стресовий розлад. Травматичні події охоплюють широкий спектр досвіду, включаючи військові бої, насильницькі напади, викрадення людей, терористичні атаки, тортури, автомобільні аварії та стихійні лиха. Дослідження показали, що різні типи травм можуть мати різний рівень впливу протягом життя, з деякими типами травм, що зустрічаються частіше ніж інші. Відомо також, що існують групи ризику для розвитку посттравматичного стресового розладу, такі як особи, які зазнали зґвалтувань, бойових дій, полону, етнічно чи політично мотивованого інтернування або геноциду. Саме тому ці травматичні події часто призводять до розвитку ПТСР.

Під час війни та постійної загрози українські військові стикаються з великою емоційною напругою. Інтенсивні відчуття неспокою, гніву, тривоги та смутку є нормальною реакцією на бойові дії. Водночас з бойовим досвідом, військові отримують фізичні і психологічні травми, що суттєво впливають на їхню психіку. Внаслідок цього, військові стикаються з глибокими психічними розладами та мають труднощі в адаптації до звичного життя. Тому важливо знайти ефективні методи адаптації та соціально-психологічної реабілітації для військовослужбовців, які пережили бойові умови [6, 7].

Вчасно не діагностовані проблеми зі здоров'ям ускладнюють надання якісної медичної допомоги, що значно погіршує стан і впливає на всі аспекти життя. Тому комплексна діагностика є актуальним завданням для психологічних служб.

Для виявлення специфічних симптомів ПТСР і депресивних станів у військовослужбовців більш детального вивчення, розуміння та оцінки характеру ПТСР було проведено емпіричне дослідження з використанням наступної методики:

Міссісіпська шкала посттравматичного стресового розладу, яка була розроблена для діагностики та оцінки інтенсивності симптомів ПТСР у військових, які отримали бойові травми. Дана діагностика дозволяє виявити наявність розладу і оцінити рівень його тяжкості. Методика складається з 35 питань і має п'ять варіантів відповідей: «абсолютно невірно», «іноді невірно», «у деякій мірі вірно», «вірно», «абсолютно вірно».

Оцінювання результатів проводиться шляхом порівняння з ключем, що включає прямі та зворотні значення отриманих балів. Залежно від набраних балів, результати можуть класифікуватися наступним чином:

- Низький ризик ПТСР (адаптовані, до 96 балів);
- Середній ризик ПТСР (можливий ризик психічного розладу, 97-111 балів);
- Високий ризик ПТСР (112 балів і більше) [1, с. 165].

В дослідженні брали участь 11 військовослужбовців віком 25-55 років, деякі з них брали участь у бойових діях.

Таблиця 1

**Результати діагностики ПТСР у військовослужбовців за Міссісіпською шкалою
посттравматичного стресового розладу (n=11)**

Результати діагностики ПТСР у військовослужбовців за Міссісіпською шкалою посттравматичного стресового розладу		
Рівні прояву	Кількісні результати	Результати у відсотках (%)
високий	1	9
середній	4	36,4
низький	6	54,6

Результати показують (Табл.1), що більшість досліджуваних військовослужбовців демонструють хороший рівень адаптації, і на даний момент ризик виникнення посттравматичного стресового розладу (ПТСР) є низьким. Цей рівень зафіксовано у 54,6% респондентів (6 військовослужбовців). У 36,4% респондентів (4 військовослужбовці) спостерігаються певні порушення адаптації, що вказує на середній рівень ризику ПТСР. Один військовослужбовець (9% від загальної кількості) продемонстрував високі показники за методикою, що може свідчити про наявність ПТСР.

Отримані дані свідчать, що більшість респондентів добре адаптовані і здатні пристосовуватися до змін у різних сферах життя, включаючи сімейні та професійні обов'язки. Проте у одного з військовослужбовців було діагностовано ПТСР, а у чотирьох інших спостерігаються порушення адаптації. Результати дещо відрізняються від даних про військовослужбовців з бойовим досвідом. Оскільки переважна більшість учасників нашої групи не мають бойового досвіду, їх ризик отримати психічну травму є нижчим, що може пояснювати наявні відмінності у результатах.

Отримані результати вказують на необхідність подальших емпіричних досліджень психічного стану здоров'я військовослужбовців та розробки комплексної програми заходів щодо їх відновлення.

Враховуючи, що повномасштабна війна триває, ризик розвитку ПТСР та інших психічних розладів залишається високим. Тому надзвичайно важливо забезпечувати психологічну підтримку та благополуччя військовослужбовців. Це не лише сприяє успішному лікуванню існуючих розладів, але й служить профілактикою їх рецидивів.

Список використаних джерел

1. Агаєв Н. А. Негативні психічні стани військовослужбовців у бойових умовах: класифікація, визначення, ідентифікація. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Психологічні науки. 2016. № 2 (4). С. 5–23.
2. Агаєв Н. А., Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Остапчук В. В., Ткаченко В. В. *Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців: методичний посібник*. Київ: НДЦ ГП ЗСУ. 2016. 234 с.
3. Гоцуляк Н.Є. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні та психологічні науки. 2015. №1(74). С. 378–390.
4. Гунько Б. А. Посттравматичний стресовий розлад – в розрізі часу. *Вісник Вінницького національного медичного університету*, 2015. №1, Т. 19. С. 216–219.

5. Калшед Д. Внутрішній світ травми: архетипічні захисти особистісного духа / пер. с англ. Київ :ЦУЛ, 2007. 368 с. (рос. мовою).
6. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Остапчук В. В. Психологічна робота з військовослужбовцями – учасниками АТО на етапі відновлення. *Методичний посібник*. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с.
7. Крук І.М., Григус І.М. Фізична терапія військовослужбовців з наслідками вогнепальних поранень. *Rehabilitation and Recreation*. 2022. 12, 44–51.
8. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для широкого кола фахівців. Київ, 2023. 164 с.
9. Титаренко Т. М. Психологія особистості: словник-довідник / за ред. П.П. Горностая. Київ : Рута, 2001. 320 с.
10. Туриніна О.Л. Психологія травмуючих ситуацій : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ДП «Вид. дім Персонал», 2017. 160 с.
11. Фройд З. Вступ до психоаналізу : лекції. URL: <https://javalibre.com.ua/java-book/book/2925162>

УДК [159.98:331.5]:355.422(477)

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пермінова Наталія, здобувач ОС «магістр»
спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ

Науковий керівник: Назаревич В.В., кандидат психологічних наук, доцент

Постановка проблеми. Управління персоналом в якості чинника підвищення конкурентоспроможності підприємства, організації, установи, досягнення успіху в процесі реалізації стратегії їх розвитку, має надзвичайно важливе значення в умовах воєнного стану в Україні.

Управління персоналом є діяльністю, спрямованою на досягнення ефективності у використанні працівників для досягнення цілей як підприємства, так і особистих цілей. За допомогою системи управління персоналом здійснюється врівноваження попиту зі сторони роботодавця, який «...бере у «оренду» певні знання і навички індивіда, що претендує на задану вакансію» [2], і пропозицію зі сторони потенційних працівників, які шукають роботу та пропонують свої навички й знання та вміння на ринку праці з метою досягнення своїх матеріальних цілей. Загалом сутність управління персоналом – це встановлення організаційних, економічних, соціальних, психологічних та правових взаємозв'язків між суб'єктами та об'єктами управління на основі принципів методів та форм, які мають вплив на інтереси, поведінку та діяльність працівників задля отримання максимальної користі від них.

Воєнний стан, під час якого державна влада підвищує рівень контролю та обмежує деякі свободи громадян, зумовлює низку викликів та проблем, що може знижувати якість управління персоналом: обмеження свободи дій та рішень, надзвичайні обставини, нестабільність у політичній та економічній ситуації тощо. Всі ці обставини мають безпосередній вплив на ефективність управління персоналом та потребують ретельної та грамотної розробки стратегії із врахуванням впливу психологічних чинників, які забезпечують досягнення мети діяльності установ, організацій та підприємств всіх форм власності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні чинники управління персоналом в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одними з перших науковців, які звернулися до питання планування, організації, мотивації, контролю та регулювання персоналу були зарубіжні фахівці в галузі економіки та менеджменту (Ф.Герцберг,

ЗМІСТ

Частина 1. ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНИЙ КОНТЕНТ МОЛОДІЖНИХ ПОШУКІВ	
Аладько Тетяна Психологічні чинники професійного вигорання медичних працівників під час війни	3
Бондар Альона Психологічні особливості переходу військовослужбовців від умов бойових дій до цивільного життя	6
Бондар Альона Особливості надання психологічної допомоги демобілізованим військовослужбовцям	8
Боярчук Мар'яна Прагнення до краси та привабливості у контексті психологічного супроводу	10
Василюк Марія Особливості емоційного розвитку дошкільників в умовах війни	12
Верстляр Ярослава Психологічні особливості управлінської діяльності менеджера	15
Горшковська Лілія Проблема об'єктивності в оцінці претендентів на посаду у процесі кадрового відбору	18
Гуцуляк Ангеліна Особливості сприймання казок дітьми старшого шкільного віку	19
Данильченко Олександр Психологічні особливості впливу інтернет-технологій на студентську молодь	23
Дем'янюк Любов Психологічні особливості стресостійкості особистості у період військового стану	26
Карпова Жанна Психологія роботи з сім'ями в складних життєвих обставинах	28
Катеринчук Дарія Теоретичні аспекти проблеми розвитку емоційного інтелекту в підлітковому віці	30
Ковальчук Олена Психологічні чинники депресії у підлітковому віці	32
Косяк Тетяна Ігрові технології в регуляції емоційних станів дітей ігрові технології в регуляції емоційних станів дітей в умовах воєнного часу	35
Кравцова Світлана Психологічна корекція тривожно-депресивних станів дорослих середнього віку засобами емоційно-образної терапії	38
Кравчук Ірина Психологічні детермінанти агресії: ретроспективний аналіз	40
Любчик Олександра Роль державних та громадських ініціатив у підтримці ментального здоров'я ВПО після окупації	44
Луцак Ольга Роль ігрової діяльності в розвитку дітей молодшого дошкільного віку	47
Малафей Вікторія Когнітивно-поведінкова терапія як ефективний метод роботи з кризовими станами клієнтів	50
Малютіна Олександра Формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами казки	52
Мельник Людмила Роль психологічної підтримки у коригуванні впливу чинників,	54

що впливають на професійне самовизначення осіб юнацького віку	
Мельничук Оксана, Піонтковська Діана Психологічні особливості впливу інтернет-технологій на студентську молодь	56
Оздемір Оксана Емоційний інтелект як складова професійного становлення студентів-філологів	59
Омелич Григорій Формування фінансової грамотності дітей дошкільного віку: педагогічні можливості дидактичної гри	62
Пантелеймонова Наталія, Широких Анастасія Особливості симптомів ПТСР та специфіка його діагностики у військовослужбовців	65
Пермінова Наталія Психологічні чинники управління персоналом в умовах воєнного стану	68
Помаранський Валентин Дослідження психологічної готовності до бойових дій у добровольців сил територіальної оборони Збройних сил України	71
Рабош Наталія Особливості педагогічних конфліктів : шляхи вирішення	74
Рожко Олена Розвиток літературних здібностей у підлітковому та юнацькому віці	77
Сабат Єлизавета Вплив соціальних мереж на комунікативну поведінку старшокурників	79
Сапронова Катерина Сімейні конфлікти як складова міжособистісної взаємодії подружніх пар	82
Супрунюк Олена Розвиток емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку арт-терапевтичними технологіями	84
Хома Людмила Стан медіаосвіти українського юнацтва у період війни	87
Яницька Ольга Фактори ризику ПТСР у військовослужбовців в умовах бойових дій, шляхи їх виявлення та запобігання	89
Яскевець Тетяна Теоретико-методологічні дослідження соціального інтелекту особистості	92
Частина 2. ЛІТЕРАТУРНИЙ КРЕАТИВ: «СТУДЕНТСЬКИЙ ДАРУНОК УКРАЇНСЬКИМ ДІТЯМ» (авторські казки)	
Лазарчук Яна З Україною в серці	95
Власюк Вікторія Птах світла	96
Галюк Світлана Разом непереможні!	97
Дубич Ольга Хосмко та чарівний метелик	98
Жмура Світлана Як ведмідь допоміг зайчику який заблукав	99
Ковальчук Соломія Слідуй світлу в своєму серці	100
Левчук Андрій Лисичка та чарівна квітка	101
Максимчук Маргарита Дикий вогонь	101
Михасик Ольга Казка про білочку Марисю та її страх	102

Шелест Марія Казка про мишеня та велике бажання	103
Частина 3 МАТЕРІАЛИ КОНКУРСУ СТУДЕНТСЬКИХ РОБІТ «ПОЯСНИ ДИТИНІ ПРО ГОЛОДОМОР»	
Правник Ярослав, Мельничук Софія, Кучер Максим, Демчук Анна Вони просто чекали нашої смерті	105
Галаган Крістіна Хліб, що став пам'яттю: Історія про Голодомор для дітей	107

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СТУДЕНТСЬКИЙ ДАЙДЖЕСТ

Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 10

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Підписано до друку 05.12.2024 р.

Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Ум.
друк. арк. 13,4. Наклад 300

ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.